

Umberto Girometta

Split 16. 7. 1883 – Split 27. 4. 1939
profesor, speleolog i publicist

Profesor na Velikoj Realci u Splitu, i uz Ramira Bujasa, utemeljitelj speleologije u Splitu, istraživao je brojne špilje i jame na području srednje Dalmacije. Nakon srednje škole u Splitu i studija u Beču od 1908. do smrti profesor je fizike, geografije i prirodnopisa na Velikoj realci u Splitu. Prof. Girometta je bio prirodoslovac u najširem smislu, bavio se geologijom, paleontologijom, problemima krša, botanikom, zoologijom i hidrografijom. Iz svakog od ovih područja zahvatio je po koji problem i obradio ga. God. 1909. vodi grupu »jamara«, učenika splitske realke (od 1911. Špiljarski odio); 1927. godine na poticaj prof. Umberta Giromette osniva se Sekcija za istraživanje kraških pojava (danas Speleološki odsjek HPD Mosor), nastavljajući tako tradiciju "jamara" sa Velike realke. Objavio je stotinjak putopisa, pedagoških i stručno-popularnih članaka i brošura.

Dr. Ivo Rubić 1939. godine piše: Giromettu je uvijek interesirao problem krša sa svojim površinskim i podzemnim, malim i velikim formama. On je znao da su A. Penck, O. Maull i naročito J. Cvijić napisali lijepih radova o morfologiji i problemima našeg krša, ali su ti radovi bili pretežno generalni. Trebalo je specijalnih studija. Najinteresantnije je svakako ispitivati u kršu one prelazne forme, koje nas s površine uvode u podzemlje, a koje su nastale djelovanjem vode. Onaj dio vode koji ponire, stvara dočiće i doce, vrtače, japage bogodole i kotlove, pa onda snježnice, ledenice, ponore te jame i pećine. Njihov postanak, dubina i razvoj zavisi o temeljnici vodi. Ako je nepropustljivi sloj vode bliže površini, sve te podzemne i prelazne forme od površine u dubinu su plitke, malene i slabo razvijene i obratno, ako se on nalazi duboko, sve te forme su većih dimenzija. Potražiti sve te forme u srednjoj Dalmaciji, lokalizirati ih, utvrditi njihovo ime, formu, značaj, počti u carstvo podzemlja, gdje po pričanju baba, stoje vukodlaci i vile, strašila i zli dusi, i gdje nitko nije dosada bio, izložiti se ogromnim pogibeljima života bez koristi i slave samo za znanost, za istraživanje istine, to nije lak ni haran posao. Ali prof. Girometta nije zastao pred tim poteškoćama. U društvu sa dr. R. Bujasom 1927. godine osnovao je on špiljarsko društvo, koje je nabavilo specijalne ljestve, opskrbito se telefonom, fenjerima i specijalnim odijelima. Ovi su "jamari" - tako su ih nazivali u narodu - svake nedjelje bili vani u prirodi. Po svjetskom ratu nastavio je Girometta istraživati naše pećine sa prof. M. Margetićem. U nekoliko speleoloških ekskurzija i ja sam nosio kao gimnazijalac ljestve od čelične žice na svojim leđima, spuštao sam se u pećine i vidio kako je postupao prof. Girometta kod istraživanja jama i pećina.

Jamari su bili đaci starijih razreda, njih 8-10, jače fizičke konstrukcije, koji su pokazivali zanimanje za tu granu prirodne znanosti. Obično se išlo vani u prirodu svake nedjelje. Išlo se kolima ili željeznicom do najbliže točke, povelu bi se iz sela seljaka da pokaže lokalitet pećine. On bi obično putem ispričao sve što se u selu priča o jami. Kad bi došli na teren, prof. Girometta bi izvadio

aneroid hipsometar, konstatirao bi nadmorsku visinu, zabilježio bi relativnu visinu, ako je bila pećina nad susjednim poljem, razgledao bi padanje slojeva i pokušao narisati profil, da označi tektoniku tog kraja, koji bi unio mnogo svjetla u razmišljanje o postanku i obliku dotične pećine. Onda bi se na jednom konopcu privezao uteg da se izmjeri dubina pećine, pa bi se lagano spuštale žične stepenice. One bi se dobro utvrdile nakon čega bi se obično on prvi spremio za spuštanje. Opasao bi se kožnatim pojasom i konopom, uzeo bi acetilensku svjetiljku, a električnu bi objesio o zapučak haljetka da svijetli pri silazu, na glavu bi postavio čeličnu kacigu, da ne bi kamenje, koje se odronjavalo palo na glavu. Ako je pećina bila dublja, uzeo bi telefon sobom, obukao bi specijalne papuče sa đonovima od užeta, uzeo bi neku sisaljku za usisavanje špiljskih kukaca, termometar, busolu i onda bi se vrlo lagano počeo spuštati. Činilo nam se kao da se ronilac spušta u dubinu mora. Za njim bi išli drugi. Osobito su čuvari morali paziti na konop koji ga je držao, na ljestve da ne propuste, na telefonske vijesti. Otkrivati novi podzemni svijet, u kome vlada tama i vlaga, nije bilo lako. Katkad je taj put bio pun grozota, a katkad divan i čaroban. Takvo čudo od ljepote ukazalo se osobito profesoru, kad je prvi put ubacio svjetlo u pećinu Vranjače i u pećinu kod Okruga, gdje su stalaktiti i stalagmiti izgradili vanredne ljepote. Ali ne samo te pećine, već i mnoge druge. Nakon otkrića forma, silazili bi lagano i drugi jamari, pa je započinjalo istraživanje: kao mjerenje, utvrđivanje oblika, mjerenje temperature, lovljenje kukaca, po potrebi i iskapanje urušnog materijala da se istraže zoološki i eventualno prethistorički nalazi. Skoro dvadeset godina je prof. Girometta istraživao pećine srednje Dalmacije. O svakoj je pravio bilješke, koje je publicirao u dnevnim splitskim novinama, u stručnim časopisima, u godišnjim izvještajima splitske realke i klasične gimnazije, u specijalnim malim knjižicama (kao ona o Vranjači). Mimo tog speleološkog materijala ne može proći niti jedan speleolog srednje Dalmacije koji bude produžio rad prof. Giromette.

Kao sabrano djelo svih njegovih speleoloških radova i ujedno najopširnija i najbolja radnja o speleologiji Srednje Dalmacije je ona prof. Giromette koja nosi naslov "Jame i pećine srednje Dalmacije" (Girometta 1923). U toj radnji raspravlja pisac najprije o broju i ovisnosti jama o dijaklazama, kutu naklona, o nadmorskoj visini. Zatim govori o morfološkim osobinama jama, i napokon o genetičkim osobinama jama. Slijedi onda popis jama i pećina srednje Dalmacije uz fizičko-geografske i tehničke napomene i to najprije kopnene Dalmacije: Mosora, Sinjske Krajine, Osoja, Kozjaka i Opor-planine, pa Lećevičke krajine: okolice Trogira i Zadvarja, Mučke krajine; općine Makarske i Gradca (Primorskog Biokova); Vrličke Krajine, Imotske Krajine; onda slije opis otočne Dalmacije: Brača, Šolte, Čiova, Hvara, Korčule, Visa i Biševa. Sve je nabrojio i opisao glavna svojstva 472 špilja. Ova je radnja putokaz u speleologiju srednje Dalmacije. Ona je pokazala bogatstvo naše speleologije.

Iz specijalnog proučavanja nekih pećina prof. Girometta je iznio na svijetlo veliki i vrijedni materijal. U stotinama pećina je najradije studirao njihovu faunu, koju je opisao u raspravi "Fauna cavernarum Dalmatiae" (program V. gimnazije u Splitu 1913-14). U toj raspravi je prikazao jednog pauka, koji je do tada u nauci bio nepoznat, a dobio je ime *Stalita Giromettae*. Iz tih pećina iznio je prof. Girometta entomološke, paleontološke i prethistorijske nalaze, koji se nalaze u prirodoslovnom muzeju u Splitu. Nalazi iz bakrenog doba koje je on našao u pećini Pothumcima kod Unešića, koštane breče, zubi izumrlog diluvijalnog medvjeda iz naših planina, sve su to dragocjeni materijali, kojim je on donio novih dokaza i time osvijetlio prethistoriju Dalmacije pomoću proučavanja speleologije. On je držao da će speleološki rad pridonijeti obline koristi ne samo na znanstvenom polju, već i ekonomskom boljitku kršovitih, bezvodnih dalmatinskih krajeva, jer se problem snabdijevanja vodom tih krajeva može racionalno riješiti jedino istraživanjem jama, pećina i podzemnog tijeka kraških voda. U speleologiji je prof. Girometta tražio ne samo rješavanje čistih znanstvenih, već i praktičnih problema. Ta je nota pratila cijeli njegov život: znanost je gledao uvesti u praksu, a praktični život rasvijetliti znanošću. Pored drugih problema koji su ga zanimali, ni jedan nije volio tako kao ovaj speleološki. Stoga je on izabrao svoj pseudonim naziv: *spelaeus*, pod kojim nalazimo mnoštvo članaka u mjesnim dnevnicima. Radi toga rada neki su ga smatrali katkad čudakom. Ali to njega nije smetalo. On je ostao postojan u rješavanju svoga speleološkog zadatka i dao je dragocjenih podataka i materijala, na kome mu moraju potomci biti zahvalni.

Literatura

[Girometta U., 1923. Jame i pećine srednje Dalmacije. Glasnik geografskog društva-Beograd, sv. 9: 95-120.](#)
[Rubić I., 1939. Prof. U. Girometta kao speleolog. Hrvatski planinar, br. 6: 179-183.](#)